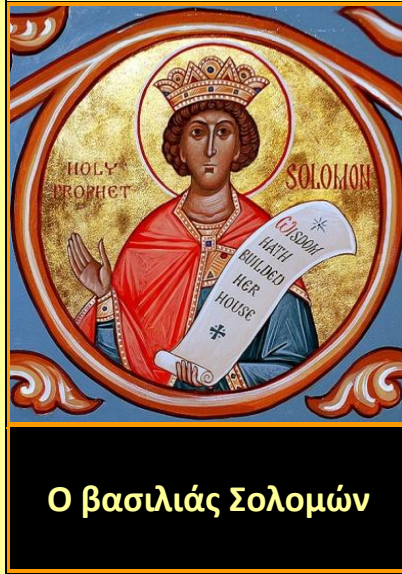


ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗ: ΟΝΟΜΑΣΙΑ - ΚΑΝΟΝΑΣ



Ο Εκκλησιαστής είναι ένα από τα βιβλία του κανόνα της Παλαιάς Διαθήκης. Στον Παλαιστινό (Ιουδαϊκό) Κανόνα συγκαταλέγεται μεταξύ των βιβλίων που ονομάζονται «Αγιόγραφα», ανήκει στις πέντε μεγιλλόθ και διαβάζεται κατά την ετήσια γιορτή της Σκηνοπηγίας (Τισρί=Σεπτέμβριος-Οκτώβριος). Στον αντίστοιχο Αλεξανδρινό (Ελληνικό) Κανόνα εντάσσεται στη συλλογή των Ποιητικών ή Διδακτικών βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης. Η θέση του βιβλίου και στους δύο Κανόνες βρίσκεται πάντοτε μετά το βιβλίο των Παροιμιών.

Στο κείμενο των Εβδομήκοντα (Ο') το βιβλίο έχει τον τίτλο «Εκκλησιαστής». Ο όρος, με τον οποίο επιγράφεται το ομώνυμο βιβλικό έργο, είναι απόδοση στα ελληνικά μιας εβραϊκής λέξης που δηλώνει τον επικεφαλής μιας συνάθροισης ή ενός κύκλου σοφών, δηλαδή τον ιεροκήρυκα. Στην Παλαιά Διαθήκη ταυτίζεται με το Σολομώντα, ο οποίος, κατά την ιουδαϊκή παράδοση, θεωρείται και ο συγγραφέας του ομώνυμου βιβλίου.

Το ελληνικό κείμενο των Εβδομήκοντα (Ο') έχει μερικά κοινά γλωσσικά στοιχεία με τη μετάφραση του Ακύλα. Το πρωτότυπο εβραϊκό κείμενο του Εκκλησιαστή διατηρήθηκε σε καλή κατάσταση. Η κανονικότητα του Εκκλησιαστού έγινε αντικείμενο συζητήσεων στη σύνοδο της Ιάμνειας (90 μ.Χ.) προφανώς εξαιτίας των απαισιόδοξων και μηδενιστικών ιδεών του συγγραφέα του. Τελικά όμως θεωρήθηκε ότι καλώς κατέχει τη θέση του στον Παλαιστινό Κανόνα, ίσως και επειδή αποδιδόταν στο Σολομώντα.



ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Από την παράθεση των κύριων σημείων του περιεχομένου σαφώς μαρτυρείται ότι το βιβλίο του Εκκλησιαστή περιέχει εμπειρικές κρίσεις με μορφή γνωμικών, παραινέσεων και γενικότερων σκέψεων. Η ιουδαϊκή παράδοση αποδίδει τη συγγραφή του στους άνδρες του Εζεκία, ενώ η αρχαία χριστιανική με βάση τα χωρία 1,12-16 δέχεται ως συγγραφέα του έργου το σοφό βασιλιά Σολομώντα. Όμως το βιβλίο στη σημερινή του μορφή δεν είναι δυνατό να έχει ως συγγραφέα το Σολομώντα, ούτε ακόμα να προέρχεται απ' τη προαιχμαλωσιακή περίοδο, γιατί και απλή ανάγνωση πείθει ότι σ' αυτό εκφράζεται ο σκεπτικισμός των μεταγενέστερων χρόνων του Ιουδαϊσμού. Αυτό άλλωστε μαρτυρείται όχι μόνο απ' τις ιδέες του, που δεν είναι σ' όλα τα σημεία τους σύμφωνες με τις ιδέες του αρχαίου Ισραήλ, αλλά και απ' τη γλώσσα, που έχει τα χαρακτηριστικά μεταγενέστερης εποχής, καθώς επίσης και από τους αραμαϊσμούς που υπάρχουν στο έργο. Με βάση λοιπόν τις ενδείξεις του βιβλίου μερικοί ερευνητές υποθέτουν ότι ο συγγραφέας του έζησε στην Ιερουσαλήμ ή την Αλεξάνδρεια, ήταν Ιουδαίος, μεγάλος στην ηλικία, εύπορος, από επιφανή και ίσως ιερατική οικογένεια, αλλά δυστυχής, προφανώς λόγω ατυχούς γάμου. Ήταν δόκιμος συγγραφέας, μηδενιστής στη σκέψη και πρόδρομος κατά πάσα πιθανότητα των Σαδδουκαίων της εποχής της Καινής Διαθήκης.

Με βάση τα παραπάνω κριτήρια, αλλά και τη μαρτυρία του βιβλίου ότι οι Ιουδαίοι ζούσαν κάτω από συνθήκες δοκιμασίας, μπορούμε να χρονολογήσουμε το έργο κατά το τέλος της περσικής ή τις αρχές της ελληνιστικής εποχής και οπωσδήποτε προ της μακκαβαϊκής εξέγερσης. Αυτό άλλωστε επιβεβαιώνεται τόσο από τη θεολογία όσο και την ιδεολογία του Εκκλησιαστού, η οποία μαρτυρεί αν όχι άμεση, τουλάχιστον έμμεση επίδραση της στωικής ηθικής και της επικούρειας φιλοσοφίας. Παρά ταύτα όμως θα πρέπει να δεχτούμε ότι, αν και ήταν αδύνατο Ιουδαίος λόγιος να απόφυγει την ελληνική επίδραση της εποχής του, ήταν εξίσου απίθανο να δεχτεί αυτούσια την ξένη φιλοσοφική σκέψη. Με την προϋπόθεση λοιπόν αυτή, η εξήγηση της παρατηρούμενης ομοιότητας σκέψης βρίσκεται όχι τόσο στην κοινή προέλευση, όσο στη γλωσσική επένδυση των ιδεών. Η φιλοσοφία του Εκκλησιαστού βασικά δεν είναι δάνειο, αλλά προϊόν της ιουδαϊκής σκέψης.

Η πολύ χαλαρή σύνδεση και χωρίς συστηματικότητα έκθεση των σκέψεων του συγγραφέα, η μη άρρηκτη ενότητα του έργου, οι αντιθέσεις σε βασικές διδασκαλίες, όπως λ.χ. για την ανταπόδοση, η ένταξη θρησκευτικού χαρακτήρα παραινέσεων μέσα σε ενότητες με καθαρά εμπειρικά γνωμικά, ο

επίλογος του έργου (12.9-14) κλπ., μαρτυρούν ότι το αρχικό κείμενο δέχτηκε μεταγενέστερες προσθήκες και γνώρισε περισσότερες από μία εκδόσεις μέχρι την τελική σύνθεση του, που όπως φαίνεται έγινε περί το 200 π.Χ. και πιθανώς στην Ιουδαία ή την Αλεξάνδρεια.



ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Το περιεχόμενο του βιβλίου του Εκκλησιαστή, σύμφωνα με την επιγραφή (1,1), αποτελεί μια συλλογή εμπειρικών σκέψεων, σχετικά με την αξία της ζωής και τα υλικά αγαθά. Το έργο αποτελεί αίνιγμα για την έρευνα της Παλαιάς Διαθήκης, που έχει να αντιμετωπίσει δύσκολα προβλήματα αναφορικά με το χαρακτήρα κυρίως του έργου. Δυσχέρειες εξάλλου παρουσιάζει και η συστηματική ανάλυση του περιεχομένου του λόγω της χαλαρής σύνδεσης των προτάσεων και της άτακτης παράθεσης των ιδεών του. Παρά ταύτα όμως είναι δυνατό να συνοψίσουμε τα κύρια σημεία του έργου ως εξής.

Οι ιδέες του βιβλίου του Εκκλησιαστή εμφανίζονται ιδιαίτερα απαισιόδοξες. Σε ολόκληρο το βιβλίο τονίζεται η ματαιότητα των ανθρώπινων πραγμάτων, η μη ύπαρξη σκοπού στη ζωή και η αδυναμία του ανθρώπου να ορίσει τη μοίρα του.

Στη ζωή, υποστηρίζει ο συγγραφέας, δεν υπάρχει τίποτα το νέο, αλλά όλα είναι παλαιά, υπόκεινται στο νόμο της ανακύκλησης, βαίνουν απ' το κακό στο χειρότερο και δεν υπάρχει ελπίδα για κάτι καλύτερο. Τα πλούτη, οι απολαύσεις και ο μόχθος για να τα εξασφαλίσουμε οδηγούν στην απογοήτευση, στο μηδέν. Και αυτή ακόμα η αναζήτηση της σοφίας οδηγεί μόνο στη θλίψη. Και τον σοφό και τον άφρονα τους περιμένει η ίδια τύχη, ο θάνατος. Η κύρια σκέψη του συγγραφέα, που τονίζει μάλιστα ιδιαίτερα απ' την αρχή μέχρι το τέλος του έργου του, είναι η ματαιότητα των ανθρώπινων πραγμάτων, η μη ύπαρξη σκοπού στη ζωή και η αδυναμία του ανθρώπου να ορίσει τη μοίρα του. «Ματαιότης ματαιότητων, τα πάντα ματαιότης», είπε ο Εκκλησιαστής. Όλα τα όντα, τόσο οι άνθρωποι όσο και τα ζώα, έχουν κοινή μοίρα.

Αλλού ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι ο αγώνας του δικαίου είναι άσκοπος, όπως και η ζωή γενικότερα, γιατί δεν είναι βέβαιο ότι η δικαιοσύνη συμβαδίζει πάντοτε με την ευτυχία. Πολλές φορές φαίνεται ότι ο δίκαιος αμείβεται στην παρούσα ζωή, αλλά, όπως η πείρα διδάσκει κατά κανόνα

αφανίζεται, ενώ ο άδικος ευημερεί. Άλλωστε δεν υπάρχει καμιά ελπίδα να φέρει η μέλλουσα ζωή την ανταπόδοση, γιατί ο θάνατος θέτει τέρμα σ' ό,τι έχει σχέση με τον άνθρωπο.

Με αρχή λοιπόν την απαισιόδοξη θεώρηση όλων των πραγμάτων και καταστάσεων ο Εκκλησιαστής καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι εφόσον με το θάνατο τερματίζεται η ζωή του ανθρώπου, αυτός οφείλει μέσα στο πλαίσιο των δυνατοτήτων του να ζει με χαρά το παρόν, αλλά και με την αίσθηση ότι πάνω απ' τα πράγματα του κόσμου υπάρχει ο ακατάληπτος Θεός, ο οποίος χορηγεί πλούτο, σοφία και ευτυχία. Αντί, λοιπόν, ο άνθρωπος να αναλώνεται στην εξιχνίαση των μυστηρίων της ζωής, οφείλει να σέβεται και να εμπιστεύεται το Θεό, ο οποίος γνωρίζει την αληθινή έννοια όλων των πραγμάτων.

Αν όμως ο Εκκλησιαστής φτάνει μέχρι το σημείο να θεωρεί μακάριους μόνο τους νεκρούς, δεν αφήνει τον άνθρωπο ναυαγό στην απόγνωσή του, αλλά τον προτρέπει να αντλήσει απ' τη ζωή της ματαιότητας ό,τι το καλύτερο. Τον καλεί να χρησιμοποιεί τα αγαθά της ζωής με φρόνηση και φόβο Θεού και να αποφεύγει τις ακρότητες, που οδηγούν πάντοτε στη θλίψη και την απογοήτευση.

Ένα τέτοιο βιβλίο ποτισμένο με τόση απαισιοδοξία δημιούργησε, όπως ήταν φυσικό, προβλήματα στην αρχαία παράδοση, που προσπαθούσε να τα επιλύσει με την υπόθεση ότι ο Σολομών απογοητευμένος από τα ανθρώπινα πράγματα έγραψε το έργο σε μεγάλη ηλικία, για να διδάξει ότι η μεγαλύτερη ευτυχία για τον άνθρωπο είναι ο φόβος Θεού. Εκτός αυτού όμως οι Ιουδαίοι σχολιαστές, για να συμφωνεί το έργο με τη ραββινική παράδοση, εργάστηκαν στο περιεχόμενό του με μεγάλη ελευθερία και χρησιμοποίησαν την αλληγορία για να προσδώσουν στις ιδέες του βιβλίου πνευματικότερο νόημα. Την ίδια γραμμή σκέψης ακολούθησε και η αρχαία χριστιανική παράδοση, όπως βλέπουμε στα συγγράμματα του Γρηγορίου Θαυματουργού, Γρηγορίου Νύσσης και άλλων.

Σήμερα ο Εκκλησιαστής θεωρείται ότι εκφράζει την πιο φιλελεύθερη και μηδενιστική θεώρηση της ζωής. Τα ίδια προβλήματα, στα οποία προσπαθεί να απαντήσει ο συγγραφέας, απασχολούν και τη σκέψη της εποχής μας.



[ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗ](#) [ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ, ΣΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ](#)

1. Δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι οι συγγραφείς της Καινής

Διαθήκης χρησιμοποιήσαν χωρία από το βιβλίο του Εκκλησιαστή.

2. Από τους πατέρες της Εκκλησίας υπομνήματα έγραψαν οι:

α) Διονύσιος Αλεξανδρείας, Εις την αρχήν του Εκκλησιαστού.

β) Γρηγόριος Νύσσης, Εξηγήσις ακριβής εις τον Εκκλησιαστήν του Σολομώντος.

3. Το βιβλίο του Εκκλησιαστή δεν διαβάζεται στην Εκκλησία.

ΠΗΓΕΣ

A) "Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη Δαμιανού Αθ. Δοΐκου, Καθηγητή Α.Π.Θ.

B) "Η Αγία Γραφή", Ελληνική Βιβλική Εταιρεία.

Πηγή : <http://users.sch.gr/>